

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Бойка Донева

на дисертация на Асен Миланов за присъждане на образователна и научна степен “доктор”

Асен Миланов е избрал за тема на своя дисертационен труд една изключително актуална в съвременния свят на изкуството тема - “Рисунката в дигиталната среда”. Значимостта на този избор е резултат от няколко важни предпоставки. От една страна, проблемите на дигиталното изкуство в ерата на “студените медии” поддържат активна дискусия в световната критическа литература след 90-те години на ХХ век, но са инцидентно и фрагментарно отразявани в българските специализирани издания. От тази гледна точка, извеждането на проблема за дигиталната рисунка в самостоятелна тема на проучване, спомага да се уточнят параметрите на иновативните художествени процеси през последните десетилетия и да се задълбочи представата за техния пластически, технологически и съдържателен характер. От друга страна, Асен Миланов е дългогодишен, авторитетен преподавател в катедра “Рисуване” на НХА, който сам работи в полето на дигиталните форми и успешно съчетава прагматичните си познания с теоретичните интереси – факт, който поставя висок изследователски хоризонт на неговата научна работа.

При общ обем от 106 стандартни страници, дисертацията е структурирана в Увод, Три глави и Заключение, допълнени от подробна библиография с два раздела, съответно за издания на кирилица и латиница. Текстуралната част е съпътствана от албум с 37 черно-бели илюстрации на авторски дигитални рисунки, типологично обединени в осем основни групи.

Уводът по класическа схема постулира целите, изяснява базата и обобщава основните работни дефиниции на изследването. Основен фокус на дисертацията е процесът на генериране на електронната рисунка и анализът на иманентните ѝ възможности в електронната среда, както и

симултантното проследяване на сходствата и различията между класическата и дигиталната рисунка. Проблемът е проектиран едновременно в полето на световната и конкретно на българската художествена практика, което дава възможност за по-релефно очертаване на спецификите и определено има приносен характер за очертаване постиженията на локалната среда. С основание авторът посочва липсата на систематизиран изследователски труд по въпроса у нас и очертава историографския периметър на поставената тема в световната литература. Впрочем свободното боравене с различните културни тези, които описват промените, настъпващи в дигиталното изкуство като изобразителен феномен на XX век, продължава и в следващите части на дисертацията в аналитичния контекст на изследването.

Фундаментален въпрос на всяко обобщаващо размишление, разбира се, е методиката на неговото проследяване. Моделът на линейния исторически преглед, приложен към едно толкова специфично явление като дигиталното изкуство, не винаги се оправдава поради самия характер на проблема. Закономерно, авторът предлага един модифициран методологически прочит, който съчетава възможностите на историческия релативизъм с формалния, иконографския и сравнителния анализ. Заглавията на отделните глави, респективно “Теоретична рамка на въпроса”, “От класическата академична рисунка до дигиталната рисунка” и “Формален анализ на дигиталната рисунка” изясняват логиката на променящата се изследователска “камера за наблюдение” при проследяване на явлението.

Първа глава “*Теоретична рамка на въпроса*” съдържа няколко части с относително широка и разнородна проблемна и историческа рамка, а именно – *Кратък преглед на развитието на рисунката; Класическата рисунка – възникване и протоформи; Създаване на дигиталното пространство и теоретичните въпроси, свързани с поместване на изображенията в него и Академичната рисунка и нейните възможности като протоформа за дигиталната рисунка*. Прегледът на

еволюционното развитие на рисунката в обратна историческа перспектива се разгръща от палеолита и изобразителната практика на древните цивилизации, за да достигне до епохата на Ренесанса, откъдето се пренася директно в средата на XX век. Положителна оценка, независимо от нарушения на места континуум, заслужава комплексния метод при разглеждане на факторите, оказали формиращо въздействие, както върху художествените идеи на времето, така и върху социалните, философските и културологичните разбирания за него. Проследявайки основният проблем на своето изследване, Асен Миланов привежда обширен фактологически материал и реагира на някои от най-интересните явления в световната културна история. Последното води до едно програмно синтетично, но вярно представяне на динамиката на процесите, във връзка с поставената тема. Авторът проявява и забележителна ерудиция при критическата съпоставка на различните възгледи върху проблема за дигиталната рисунка, привеждайки основните доводи, изказани от автори като Джири, Попър, Уилсън, Галкин и др. Изяснени са характерните параметри на дигиталните форми, функция от зараждането им в пресечната точка между изкуство, наука и технологии, което на свой ред предопределя синкретичния им в жанрово и естетическо отношение, характер. Сравнително кратката, но изключително динамична еволюция на дигиталната рисунка в епохата на “кибернетичния модернизъм” е подкрепена и от анализа на конкретни примери. Авторът успява сумарно да обхване общата картина и наред с това да дефинира явленията, чрез които се открояват тенденциите, същностните характеристики на новаторските движения. Важен момент е категориалното позициониране на работните термини, като “информационно изкуство”, “цифрово изкуство”, “кибернетично изкуство” и др., чиято етична в научен смисъл употреба е от изключително значение за правилното функциониране на теоретичните модели.

В глава Втора “*От класическата академична рисунка до дигиталната рисунка*” изследването се пренася в територията на

модернизма и постмодернизма, където на практика се осъществява “апаратното“ оформяне на рисунката в електронното пространство. В отделните части на главата се поставят и извеждат редица теоретични проблеми, свързани с промененото битие на изкуството в новата комуникационна среда през втората половина на XX век. Един от тези ключови въпроси касае взаимоотношенията в бинама “традиция-съвременност”, който между впрочем е същинския “modus vivendi” за българското изкуство. В цялата си нова история нашата художествена култура се развива под форматиращото въздействие на два основни вектора – стремеж към запазване на културната идентичност, съхранена в колективната традиция, и опит за усвояване на модернистичен контекст. И независимо от факта, че тези две гравитационни сили непрекъснато променят своя обем, сила, характер и посока на въздействие, тяхната моментна актуалност предопределя лидиращите тенденции на отделните периоди. “Мирното съвместно съществуване” между различните проявления на модернизъм, авангард, нео-авангард и концептуализъм в българското изкуство след 90-те години на XX век, също се явява типологичен белег за “кръговото” развитие на идеи в локалната художествена среда.

Особено интересен момент в разсъжденията на автора е отпратката от класическия вариант на рисунката към традицията на преподаване в НХА, където за рисуването винаги се е мислело като за основна и фундаментална дисциплина. Тук бих добавила, че приоритетното значение на рисунката в изграждането на професионалния инструментариум на художника е повод за нестихващи през годините дискусии в академичното пространство за начините и формите на преподаване. Така тази част от изследването има съществено значение в практически смисъл, тъй като се опира на преподавателския опит на автора и откроява възможностите на нови релации и художествени практики в процеса на обучение.

В работеща хипотеза на изследването се превръща изводът, че *“компютърната рисунка е вид изобразително изкуство, което се основава на рисуващото изкуство, но притежава и съвкупност от собствени изобразителни и изразни средства, които са иманентни и са породени от това, че тя се създава с помощта на компютърни и цифрови технологии”* (с. 66). Умелото засичане на конкретни примери с общотеоретични разсъждения при илюстрацията на тази теза, спомага за нейното проблематизиране в две основни посоки: в плоскостта на историческия и културен контекст и като рецепция върху конкретния изобразителен материал. При това, Асен Миланов отлично познава и владее процеса на компютърно създаване на образи с присъщите му специфични възможности и ограничения, благодарение на което реконструира характерните му особености в няколко технологически, социологически и естетически измерения. Тази комплексна визия отчита както самото генериране на рисунката, така и своеобразния ѝ начин на функциониране в рамките на зададения комуникативен процес.

Глава трета *“Формален анализ на дигиталната рисунка”* поставя нов кръг от въпроси и по презумция (в смисъла, въведен в употреба от Хайнрих Вьолфлин) е посветена на размишленията върху параметрите на художествената форма. Независимо от това, Асен Миланов прилага един доста широк изследователски апарат с интердисциплинарен характер, който се оправдава до голяма степен от характера на проблема. Обект на изследване са творби на автора, систематизирани в осем групи, демонстриращи типологичните му постижения в областта на електронната рисунка. Тази ситуация повишава коефициента на изследователската трудност, доколкото авторът се явява обект и субект на обследването, представя както творческата си позиция, така и *“отстранения”* поглед към нея.

Веднага става ясно, че Асен Миланов прилага идентични критерии при сравнителната съпоставка на класически по своето изпълнение и дигитални рисунки. Проблемите, свързани с новата естетика на

дигиталната среда са подкрепени с примери от творчеството на изявени съвременни художници, работещи в тази сфера, като Колин Голдбърг, Петер Коглер, Чарлс Сури, Кейси Рийс и др. Произведенията са анализирани по групи, а възможните релации са потърсени на идейно и формално равнище, от гледна точка на концепцията, композиционния подход, технологията, образната им характеристика. Важен довод при подбора на авторските произведения е дигиталните рисунки да бъдат свързани с проблема за представяне на пространството (ключов за интересите на автора) и да нямат предварителен аналог в областта на реалната рисунка.

Заключението акцентира върху информационната същност на рисунката, която в исторически аспект кодира и пренася корпусна информация от различен тип. Изведени са стадиалните опорни точки на развитие на дигиталната рисунка и дискурсивните аспекти на изследователския процес. За съжаление, малкият обем на *Заключението* от 2 страници е твърде конспективен по отношение на направените изводи и не успява докрай да изведе резултатите от положения сериозен изследователски труд. Една от възможните причини вероятно е, че в края на отделните глави имплицитно се съдържат и изводите от тях.

Добре изграденият научен апарат е сред силните страни на работата и съвместно с илюстративния ред умело подкрепя основните тези на изследването.

Авторефератът към дисертацията също отговаря на изискванията относно резюмирането на основния текст и самооценъчното извеждане на неговия приносен характер.

При опит за обща оценка на изследването трябва да отбележа, че в своята дисертация Асен Миланов умело представя генеративната граматика на дигиталното изкуство, с чиято помощ се изграждат нови образни решения. Стилът му е ясен и логичен, систематизацията на фактите – напълно коректна. Изследването демонстрира широк кръгзор, позоваване на културните и исторически процеси и ясно изведен

професионален подход. В него са изказани и аргументирани и редица собствени квалифицирани мнения, които имат своя приносен характер.

В заключение считам, че представения труд е ценно в теоретичен план изследване, което ще има и своя приложен ефект, като първо по рода си проучване на български език върху проблематиката на рисунката в дигиталната среда. По тази причина убедено препоръчвам на Научното жури да присъди на Асен Миланов образователната и научна степен “доктор”.